

บทความพิเศษ

สารพันกฎหมายที่ “นักวิจัย” ควรรู้ : ตอนลิขสิทธิ์

โดย วิศิษฐ์พร วัฒนวาทีน¹
สัมภาษณ์และเรียบเรียง: บุรกิต จำกิจรัฐ¹

บทนำ

สถานวิจัย สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เห็นว่า การวิจัยเป็นการสร้างสรรค์ผลงาน อย่างไรก็ดีตาม ปัจจุบันพบว่า การวิจัยหรือผลการวิจัยดังกล่าวถูกละเมิดสิทธิในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการคัดลอก การนำเอาผลงานผู้อื่นมาเป็นของตน ทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา ซึ่งนักวิจัยหลายคนไม่ทราบว่าการกระทำแบบใดที่ถูกต้องหรือที่เป็นความผิด โดยปัจจุบันเป็นปัญหาอย่างมากไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาในสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั่วโลก

การมีข้อมูลเชิงวิชาการด้านกฎหมายที่จำเป็นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งสำหรับนักวิจัย นักวิชาการ หรือองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นสถานวิจัย สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม จึงได้จัดทำบทสัมภาษณ์ สารพันกฎหมายที่ “นักวิจัย” ควรรู้ โดยในส่วนนี้เป็นหัวข้อเกี่ยวกับ ลิขสิทธิ์

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

สถานวิจัย ขอขอบคุณ **อาจารย์ ดร.วิศิษฐ์พร วัฒนวาทีน** อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบรายวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่เปิดโอกาสให้สัมภาษณ์และถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ที่จะเป็นแนวทางการดำเนินการวิจัยต่อไป

คำสัมภาษณ์ 1: ในฐานะที่ท่านอาจารย์เป็นนักกฎหมาย อยากทราบว่ากฎหมายสำคัญที่นักวิจัยควรรู้และควรให้ความสนใจมีอะไรบ้าง จึงจะถูกต้องเหมาะสมและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย หรืออาจจะมีประเด็นอื่นที่ท่านอาจารย์จะให้ข้อคิดเห็นกับพวกเราซึ่งเป็นอาจารย์และนักวิจัย

ดร.วิศิษฐ์พร: ในลำดับแรกกฎหมายที่นักวิจัยควรรู้ คือ เรื่อง “ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property)” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเป็นเจ้าของผลงาน การคัดลอกผลงานซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาที่พวกเราคุ้นเคยกันดีคือ ลิขสิทธิ์ แต่ทรัพย์สินทางปัญญาไม่ได้มีเพียงแค่อิทธิพลเท่านั้น

ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) คือ ของมีค่าเหมือนทรัพย์สิน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ กลุ่มแรกเราเรียกว่า ลิขสิทธิ์ (Copyright) กลุ่มที่สอง เราเรียกว่า ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial Property)

คำสัมภาษณ์ 2: ขอให้ท่านอาจารย์ช่วยขยายความหมายของ “ทรัพย์สินทางปัญญา” ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการวิจัยอย่างไร

ดร.วิศิษฎ์พร: การวิจัยเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากทุกประเทศทั่วโลกต่างให้ความสำคัญและเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือพัฒนาความรู้เก่าให้ทันสมัยมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ และสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นสิ่งจำเป็น โดยคำสำคัญคำหนึ่งคือ คำว่า “ประสิทธิภาพ” ทั้งนี้ งานวิจัยเป็นองค์ความรู้ที่หากบุคคลที่ไม่ได้ทำวิจัย ก็ไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานวิจัยขึ้นมาได้ นักวิจัยที่สร้างสรรค์ผลงานเหล่านี้ต้องใช้สติปัญญา ใช้สมอง ใช้ความรู้ ผ่านกระบวนการรวบรวม การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ แล้วให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขหรือทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อการพัฒนาและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในอนาคต

สิ่งที่นักวิจัยค้นพบหรือคิดขึ้นเหล่านี้ต้องอาศัยสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากและมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายในสายตาของชาวโลก เพราะฉะนั้นก็เลยมีการเทียบว่า สิ่งเหล่านี้ที่เป็นความรู้ที่ค้นพบใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ที่เป็นต้นแบบไม่ว่าจะเป็นสูตรเคมี หรือสูตรต่างๆ เปรียบได้กับทรัพย์สินที่หามาได้ แต่เป็นการหามาโดยการ ใช้สมอง ดังนั้นจึงได้ให้คำจำกัดความ สิ่งที่มีการค้นพบหรือสิ่งที่นักวิจัยนักวิชาการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” ซึ่งแนวความคิดก็คล้ายกับทรัพย์สินโดยทั่วไปที่เป็นเงินทอง บ้าน รถยนต์ เพชร ทองคำ ซึ่งเป็นสิ่งมีค่า ดังนั้นการค้นพบสูตร การวิเคราะห์ต่างๆ ก็เป็นสิ่งมีค่าและสำคัญยิ่ง จึงถือเป็นทรัพย์สิน แต่เรียกว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” เมื่อเป็นทรัพย์สิน กฎหมายก็ต้องคุ้มครองเพราะอาจจะถูกขโมยได้ (เหมือนกับการถูกขโมยทองคำ ตู้เย็น พัดลม) เพราะฉะนั้นข้อค้นพบต่างๆ ที่เป็น “ทรัพย์สินทางปัญญา” คนอื่นจะเอาไปใช้ก็จะต้องขอยืม แต่ถ้าเอาไปเลยโดยพลการ ไม่ได้รับอนุญาต ถือเป็นการลักทรัพย์ ตัวอย่างเช่น สูตรการวิจัยของอาจารย์ ถ้าคนมาเอาไปใช้แล้วไม่บอกว่าเป็นของอาจารย์ แต่กลับบอกว่าเป็นของเขา นั่นถือ

ลิขสิทธิ์ เพราะต้องได้รับอนุญาต ดังนั้น สิทธิสินทางปัญญาจึงเป็นสิ่งที่กฎหมายให้ความสำคัญคุ้มครองประหนึ่งทรัพย์สินที่เราเข้าใจกัน แต่สำหรับผมถือว่า เป็นทรัพย์สินมูลค่ามหาศาลยิ่งกว่า เพราะฉะนั้นกฎหมายต้องคุ้มครอง ซึ่งมีหลายประเภท

หากพิจารณาสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเรา ตัวอย่างเช่น วัสดุสิ่งของในห้องประชุมนี้ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ เครื่องฉายภาพ สิ่งเหล่านี้มีขึ้นมาได้ ต้องมาจากการคิดค้น ซึ่งก่อนที่จะผลิตต้องมีการวิจัยและพัฒนา ก่อน จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อดูว่าเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งกระบวนการผลิตที่เรียกว่า วิจัยและพัฒนา หรือ R & D ที่ย่อจากคำ Research and Development ต้องใช้เวลาทรัพยากร ตลอดจนสติปัญญา การวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ได้พันธุ์ข้าวใหม่ พันธุ์ทุเรียนใหม่ ยานอวกาศ เครื่องบิน เครื่องกรองน้ำ โทรศัพท์รุ่นใหม่ทั้งหลายทั้งปวง ล้วนเกิดจากการลองคิดทำอะไร เพื่อให้ตอบสนองความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการค้าเดินชีวิต ความสะดวก หรือสื่อสาร ซึ่งสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากความคิดเหล่านี้ให้เป็นทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อนำไปผลิตเพื่อการค้า ได้สร้างประโยชน์และผลตอบแทนมหาศาลให้กับผู้ที่คิดค้นและสร้างสรรค์ ที่นี้ก็จะมีคนเลียนแบบ เมื่อมีคนเลียนแบบคนที่เลียนแบบมักจะขายได้ราคาถูกกว่าเพราะไม่มีต้นทุนเรื่องการผลิต ซึ่งไม่ยุติธรรม

คำสัมภาษณ์ 3: ทำไมเราต้องเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ส่วนนี้มีข้อตกลงอะไรต่อกัน หรือเปล่า หรือมีเฉพาะในประเทศไทย หรือมีทั่วโลก หรือมีเฉพาะบางประเทศ

ดร.วิศิษฐ์พร: สิทธิสินทางปัญญาเป็นเรื่องทั่วโลก ประเทศอุตสาหกรรมที่ได้ชื่อว่าเป็นประเทศพัฒนาแล้ว เขาพัฒนาสิ่งประดิษฐ์เหล่านี้ต่อยอดไปเยอะมาก ถึงแม้ว่าบางอย่างฐานการผลิตอาจอยู่ที่ประเทศจีน อินเดีย แต่ประเทศทางตะวันตกก็เอาไปพัฒนาต่อจาก จีน อินเดีย และพัฒนาของตัวเองขึ้นมาใหม่ด้วย ก็เลยให้ความหมายของสิ่งประดิษฐ์เหล่านี้เป็นทรัพย์สินที่จะต้องดูแลมิฉะนั้นคนของประเทศอื่นก็จะเอาไปเลียนแบบ ประเทศพัฒนาแล้ว เช่น อังกฤษ กับสหรัฐอเมริกา แม้กระทั่งญี่ปุ่น เขามองว่าสิ่งประดิษฐ์เหล่านี้มีมูลค่ามหาศาลแล้วประเทศกำลังพัฒนานี้ไปลอกเลียนแบบ แล้วมาผลิตขายด้วยต้นทุนที่ถูกกว่ามาก ตรงนี้ก็ทำให้เขาต้องขาดทุน

ย้อนไปสักปี ค.ศ. 1980 ก็เป็นเรื่องของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการบันเทิง (entertainment) ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในยุคที่เศรษฐกิจตกต่ำแค่ไหนก็ตาม ธุรกิจการบันเทิงหรือสิ่งที่ให้ความเพลิดเพลินจะสามารถเดินหน้าต่อไปได้ เพราะว่าคนยังเครียดเท่าไรก็จะหาสิ่งบันเทิงมาชดเชย เพราะฉะนั้น Hollywood ของสหรัฐอเมริกาจึงถูกเลียนแบบจากทั่วโลก เพลงของนักร้องของสหรัฐอเมริกาที่

ขายเป็นเทปในสมัยเก่า พอนำไปวางขายทั่วโลกก็ถูกเลียนแบบ ที่สหรัฐอเมริกาขายหนึ่งแผ่น ราคาหลายสิบบอลลาร์ แต่พอประเทศที่สามเอามาเลียนแบบขายราคาสามแผ่นร้อยบาท เป็นต้น เพราะสินค้าเลียนแบบไม่มีต้นทุนของค่าร้อง ทำนอง เรียบเรียงเสียงประสานดนตรี ไม่มีเลย เรามีแต่เลียนแบบ ต้นทุนตลับทะปาก็ไม่กี่บาท หนักไปกว่านั้นคือ การเลียนแบบภาพยนตร์ที่เขา ลงทุนสร้างเป็นร้อยๆ ล้าน ในที่สุดธุรกิจอุตสาหกรรมเขาค่อนข้างลำบาก ดังนั้นจึงได้มีการเจรจา ให้รัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Congress) ที่เป็นสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติสูงสุดใน ระบบการปกครองของสหรัฐอเมริกา เป็นต้นแบบออกกฎหมายลงโทษต่อต้านประเทศที่มีการ เลียนแบบสินค้าของสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากนั้นหลายๆ ประเทศก็มองว่าสหรัฐอเมริกานั้น ไม่ยุติธรรม เพราะการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เมืองการค้าทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization) อยู่แล้วที่เรียกว่า WIPO ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์กรเฉพาะ ทางของสหประชาชาติ แต่สหรัฐอเมริกาก็ตอบได้ว่า WIPO มีข้อบัญญัติหรือข้อกำหนดที่ไม่ ชัดเจน มีข้อลงโทษที่อ่อนมากเอาผิดผู้ละเมิดได้ไม่เต็มที่ และจะเป็นการปล่อยให้ประเทศที่ กำลังพัฒนาเดินหน้าเลียนแบบผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ต่อไป

ต่อมาเมื่อมีข้อตกลงการจัดตั้งองค์การการค้าโลกหรือ World Trade Organization ที่เรา เรียกกันทั่วไปว่า WTO เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 ประเทศพัฒนาเหล่านี้เลยนำเรื่องการ คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาไว้ใน WTO จนในที่สุดได้มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ องค์การการค้าโลกที่เรียกว่า TRIPs (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) โดยทุกประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก ต้องออกกฎหมายภายในประเทศ ปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของคนของประเทศสมาชิกทั้งหมดในมาตรฐานเดียวกัน

คำสัมภาษณ์ 4: ที่กล่าวว่า องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) “มีข้อลงโทษที่อ่อน มากเอาผิดผู้ละเมิดได้ไม่เต็มที่” ขอให้อาจารย์ช่วยยกตัวอย่างได้หรือไม่ ว่าเป็นการยอมความ หรือว่าอย่างไร

ดร.วิศิษฐ์พร: ตรงนี้ยังไม่ถึงขั้นยอมความเลยด้วยซ้ำไป จะเอาผิดเขาก็ไม่ได้ด้วยซ้ำไป เนื่องจากประเทศแต่ละประเทศมีความเจริญไม่เท่ากัน ก็เลยไม่สามารถตัดสินได้ แม้กระทั่งจะ บอกได้ว่าแค่ไหนที่จะถูกลงโทษ ก็เลยกลายเป็นช่องว่าง ที่ไม่สามารถตอบได้ว่า ทำแค่นี้ เลียนแบบ หรือยัง? ปริมาณแค่ไหน เลียนแบบหรือยัง? ตอบไม่ได้ ไม่ชัดเจน ที่นี้เมื่อแก้กฎหมายไม่ได้ ในที่สุด สหรัฐอเมริกาก็เป็นผู้นำ นำเรื่องนี้เข้าไปในองค์การการค้าโลก

คำสัมภาษณ์ 5: อย่างนั้นก็แสดงว่า สาเหตุที่นำเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาผูกเข้ากับการค้าระหว่างประเทศ เนื่องมาจากความแตกต่างทั้งด้านเศรษฐกิจหรือการพัฒนาของแต่ละประเทศ ใช่หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: ใช่ เมื่อบทลงโทษอ่อนและไม่ชัดเจน จึงทำให้อาศัย WIPO ไม่ได้ ประเทศสหรัฐอเมริกาคิดว่าอย่างไรเขายังเสียหายอยู่ ยุโรปก็เอาด้วย ญี่ปุ่นก็เอาด้วยถือว่าเป็นสามกลุ่มที่เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เจริญแล้ว เทคโนโลยีเขานำไปล้ำหน้ามาก เขาก็จะถูกประเทศที่กำลังพัฒนานั้น เลียนแบบ ประเทศที่เป็นอุตสาหกรรมใหม่ก็เช่นกัน อาทิ ไต้หวัน ฮองกง เกาหลี สิงคโปร์ อย่างไรก็ตามหากถามว่า คนที่เลียนแบบแรกๆ ของโลกคือใคร ก็คือสหรัฐอเมริกา เลียนแบบอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศปฏิวัติอุตสาหกรรม สหรัฐอเมริกาก็เลียนแบบยุโรป ญี่ปุ่นก็เลียนแบบสหรัฐอเมริกา เกาหลีได้เลียนแบบญี่ปุ่น ก็เลียนแบบต่อๆ กันมาเรื่อย ต่อมาประเทศกำลังพัฒนาและประเทศไทยเราเองก็เริ่มเลียนแบบ ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาแล้ว เห็นว่าการดำเนินงานของ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ไม่สามารถเอาผิดหรือป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาได้ ก็เลยนำเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไปผูกไว้ในองค์การการค้าโลก (WTO)

ที่นี้ประเทศกำลังพัฒนาก็รวมตัวกันอีกว่า ทรัพย์สินทางปัญญาไม่ใช่เรื่องการค้า เป็นเพียงแค่ความคิดต้นแบบเฉยๆ ดังนั้นสหรัฐอเมริกาก็เลยเป็นผู้นำขี้เลย่ว่า จริงๆ แล้วสิ่งประดิษฐ์ทุกชนิดล้วนมาจากการวิจัยก่อนแล้วพัฒนามาเรื่อยๆ ยาเม็ดหนึ่งกว่าจะออกมาเป็นยาที่มีสรรพคุณอย่างนั้นมันต้องผ่านการคิดมาตั้งแต่แรก แล้วพัฒนามาเรื่อยๆ สิ่งเหล่านี้มีต้นทุน ทั้งที่เป็นเวลา งบประมาณ วิธีการทดลอง เพราะว่ายาที่ผลิตเป็นเม็ดออกมาขาย กินก็ครั้งด้วยปริมาณเท่านั้นจะต้องออกผลเช่นนี้เสมอไป คือมีความคงที่ของการออกฤทธิ์ ที่นี้เขาจะต้องคิดตลอดทางต้องใช้เงินต้องใช้เวลา ให้เภสัชกรมาทำ Reverse Engineering นิดเดียวก็รู้แล้วว่าผลิตจากอะไรบ้าง ในที่สุดสหรัฐอเมริกาก็บอกว่า นี่แหละถึงทรัพย์สินทางปัญญายังไม่ใช่ตัวทรัพย์สินที่ขาย แต่ทรัพย์สินที่ขายทั้งหมดก็ล้วนต้องได้มาจากการทำวิจัย เพราะฉะนั้นเขาก็เลยสร้างกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้องค์การการค้าโลกขึ้นมาที่เรียกว่า TRIPs (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) เรียกย่อๆ ว่า TRIPs เป็นข้อตกลงว่าด้วยการค้าที่อยู่บนพื้นฐานของทรัพย์สินทางปัญญา

หลังจากนั้นมา ประเทศด้อยพัฒนาที่เป็นสมาชิกอยู่ภายใต้องค์การการค้าโลกก็เลยต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น องค์การการค้าโลกมี 160 ประเทศสมาชิก (WTO.ORG) ทั้งหมดนี้ต้องไปออกกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับ TRIPs

ส่วนประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลกก็ไม่เกี่ยว ในโลกนี้สมาชิกของสหประชาชาติมีอยู่ 200 กว่าประเทศ แต่เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเพียง 160 ประเทศ ดังนั้น อีก 50 ประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกก็ไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายภายในให้สอดคล้อง แต่ถ้าประเทศนั้นๆ ไม่เข้ามาเป็นสมาชิก ก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากข้อตกลงขององค์การการค้าโลก แต่หากจะเข้ามาเป็นสมาชิกจะต้องแก้กฎหมาย เช่น ASEAN ของเรา ประเทศลาวเริ่มเป็นสมาชิกเมื่อปีที่แล้วเอง (2 กุมภาพันธ์ 2556) ลาวก็ต้องแก้กฎหมายภายในหมด เพราะฉะนั้นขณะนี้เราก็พูดได้แล้วว่า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภทของประเทศไทยล้วนสอดคล้องกับ TRIPs หมดแล้ว

คำสัมภาษณ์ 6: ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทลงโทษในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามีเฉพาะ TRIPs ที่เกิดจากองค์การการค้าโลกอย่างเดียวเท่านั้นหรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: ไม่ใช่ครับ สหรัฐอเมริกาเองเป็นประเทศที่เรียกว่าเป็นต้นแบบของการลงโทษ คู่ค้าของตนที่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ล่าสุดได้ออกกฎหมายที่เรียกว่า Unfair Competition Act (UCA) หรือพระราชบัญญัติการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ที่บอกว่า Supply Chain คือ ห่วงโซ่การผลิตทั้งหมดมีหลายขั้นตอน มีหลายเจ้า หากเราจะผลิตไมโครโฟนต้องใช้หลายชิ้นส่วนมาก มีก็เจ้าที่ตามเราเรียกว่า ห่วงโซ่การผลิต ถ้าเพื่อห่วงโซ่การผลิตเหล่านี้ผลิตชิ้นส่วนมา ต้องใช้คอมพิวเตอร์และซอฟต์แวร์เป็นตัวบริหารจัดการข้อมูล ถ้าหาก SME แต่ละเจ้าไปใช้ซอฟต์แวร์ผิดกฎหมาย UCA จะเข้าไปจัดการทันที และขณะนี้ประเทศไทยถูกลงโทษไปหลายเจ้าแล้ว อันนี้จึงเรียกว่าเป็นการจัดการระดับประเทศกับประเทศ และสหรัฐอเมริกาก็จะลงโทษ พอลงโทษเจ้านี้เสร็จ มีการปรับเงิน แล้วเราก็จะส่งของไปขายไม่ได้ เพราะไปละเมิดซอฟต์แวร์เขา และไม่เกี่ยวกับอันนี้เลยสหรัฐอเมริกาก็จะตัดสิทธิพิเศษ อย่างเช่น สหรัฐอเมริกาให้ประเทศไทยส่งของเข้าไปขายในสหรัฐอเมริกาได้บางชนิดโดยไม่เสียภาษีขาเข้า แต่ถ้าหากเขาพบว่ามีการละเมิดซอฟต์แวร์ของเขาในสินค้าตัวใดก็ตามแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับสินค้าตัวนี้ เขาจะตัดสิทธิ GSP นี้ เราก็ต้องกลับไปเสียภาษีเต็มๆ นี่เป็นมาตรฐานประเทศต่อประเทศ

เพราะฉะนั้นตอบคำถามอาจารย์ก็คือ ไม่ได้มีเฉพาะระดับองค์การการค้าโลก ระดับประเทศต่อประเทศก็มี EU กับ ไทย ก็มี เขาก็ตัด GSP เรา สำหรับประเทศไทยเรามีกฎหมายที่ได้มาตรฐาน TRIPs แล้ว แต่การบังคับใช้ของเราไม่ดี เมื่อไม่ดีก็ก่อให้เกิดการละเมิดไปเรื่อยๆ ถ้าเป็นเช่นนั้น แม้กฎหมายคุณดีเท่าไรก็ตามแต่ถ้าการบังคับใช้ไม่มีประสิทธิภาพปล่อยให้มีการละเมิด เขาก็จะตัดสิทธิ GSP อย่างนี้เป็นต้น

คำสัมภาษณ์ 7: “ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ความลับทางการค้า” มีความแตกต่างกันอย่างไร

ดร.วิศิษฐ์พร:

- ลิขสิทธิ์จะคุ้มครองงานในลักษณะสวยงาม เช่น งานวรรณกรรม ดนตรีกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม รูปภาพ ภาพถ่าย ภาพเขียน สวยงามหมดเลย แต่มีไม่สวยงามอยู่หนึ่งอย่างก็คือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ก็จะได้รับคุ้มครองด้วยลิขสิทธิ์เหมือนกัน แต่จริงๆ เราจะเรียกว่าไม่สวยงามไม่ได้เหมือนกันเพราะว่าก็ต้องเขียนมาจากภาษา ซึ่งภาษาที่เขียนก็คือวรรณกรรม เพราะฉะนั้นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็จะอยู่ในหมวดของลิขสิทธิ์ ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

งานหลายประเภทที่สร้างสรรค์ขึ้นมาถือเป็นวรรณกรรม อย่างไรก็ตามวรรณกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่มีความหรือคุณค่าในภาพรวมต่อสังคม ยกตัวอย่าง เด็กนักเรียนเขียนภาพหรือประดิษฐ์ลายบางอย่างขึ้นมา สิ่งเหล่านี้เป็นงานที่เด็กนักเรียนเป็นเจ้าของ เป็นงานที่มีลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น

- ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม มีหลายประเภท เช่น สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แบบผังวงจรรวม เป็นต้น ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมก็จะมีเฉพาะๆ เป็นเรื่องๆ ไป เป็นพระราชบัญญัติ 8-9 ฉบับ ซึ่งจริงๆ เราไม่จำเป็นต้องรู้ทั้งหมดให้อาจารย์รู้เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับตัวอาจารย์เอง เช่น

- อาจารย์ทาวิจัยสายสังคมศาสตร์ ก็จะเกี่ยวข้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นส่วนใหญ่
- วิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ ถ้าหากผลิตออกมาเป็นชิ้นงานแล้วก็ต้องรู้เรื่องกฎหมายสิทธิบัตร

- แต่ในระหว่างที่เขียนงานวิจัย เขียนสูตรต่าง ๆ ยังไม่เสร็จจะเรียกว่าวรรณกรรม จะเป็นลิขสิทธิ์และเป็นความลับทางการค้าด้วย ต่อเมื่องานวิจัยเสร็จแล้วเอาไปผลิตเป็นชิ้นงาน มีการจดทะเบียนสิทธิบัตร นำออกขาย สิทธิขาด 20 ปี

คำสัมภาษณ์ 8: สิทธิบัตรจะอยู่ในกลุ่มทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม แล้วความลับทางการค้าจะอยู่กลุ่มใด

ดร.วิศิษฐ์พร:

- โปรแกรมคอมพิวเตอร์เราพัฒนาไปแต่ยังไม่เสร็จ ถือเป็น “ความลับ” ของเรา ถ้าเพื่อนของเราเก่งคอมพิวเตอร์เหมือนกันมาเห็นโปรแกรมที่เราพัฒนาค้างไว้ เขาเก่ง เขามาอ่านเขาก็มอง

ออกว่าเรากำลังทำอะไร เขาสามารถเอาไปทำต่อได้เลย เขาก็ได้เป็นเจ้าของในที่สุด อาจจะต้องโต้แย้งกัน เพราะฉะนั้นสิ่งประดิษฐ์ของอาจารย์ พออาจารย์เครื่องกลมาเห็น เขารู้ เขาก็ทำต่อได้เลย ความยากอยู่ที่การเริ่มต้น เพราะฉะนั้นถ้าเราสร้างมาแล้วแต่ยังไม่เสร็จ

- ถ้าเป็นลิขสิทธิ์ จะได้ลิขสิทธิ์ตลอดเวลาแม้งานยังไม่เสร็จ

- แต่ถ้าเป็นสิทธิบัตร อาจารย์ยังสร้างไม่เสร็จอาจารย์จะจดสิทธิบัตรไม่ได้ เพราะสิทธิบัตรจะจดเฉพาะงานที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าทำยังไม่เสร็จแล้วเอาวางไว้สุมสี่สุมห้ามีคนมาเห็นขโมยเอาไปทำต่อได้สบาย

เพราะฉะนั้นเราต้องคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ของเราที่ยังไม่เสร็จภายใต้กฎหมายความลับทางการค้า เพราะกฎหมายความลับทางการค้าก็มีพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) รองรับ

ข้อดีของความลับทางการค้า ก็คือ แม้ว่าสิ่งประดิษฐ์จะเสร็จแล้ว แต่เมื่อผู้วิจัยคำนวณแล้วว่า ถ้าจดสิทธิบัตรจะคุ้มครอง 20 ปี ก็จะสามารถตั้งราคาขายผูกขาดได้ 20 ปี แต่เมื่อพ้น 20 ปีไปแล้ว สูตรนี้จะถูกเปิดเผยเป็นสาธารณะ ซึ่งกฎหมายไม่คุ้มครองแล้ว

อย่างไรก็ตาม หากผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วว่า สิ่งประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นมานี้ปลอดภัยหรือเลียนแบบยากมาก เมื่อปลอดภัยหรือเลียนแบบยากมากแล้วทำไมเราจะต้องคุ้มครองด้วยสิทธิบัตร 20 ปีเท่านั้น ควรจะเก็บเอาไว้เป็น 100 ปี ไม่ดีกว่าหรือ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็อย่านำสิ่งประดิษฐ์ไปจดสิทธิบัตร เพราะเวลาเราไปจดสิทธิบัตรที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยหรือประเทศอื่นก็ตามเราต้องแจ้งสูตร วิธีการผลิต และรายละเอียดทั้งหมด เนื่องจากกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องเอาสูตร กระบวนการหรือสิ่งที่ผู้ผลิตแจ้ง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประดิษฐ์ขึ้นมาว่ามีสรรพคุณเหมือนที่อ้างหรือไม่ เขาก็จะยอมจดให้ เพราะฉะนั้นความลับของสิ่งประดิษฐ์ของผู้วิจัยไม่มีแล้ว แต่กรมทรัพย์สินทางปัญญาก็ต้องเก็บไว้ไม่เผยแพร่ เพราะถ้าเอาไปเผยแพร่ก็จะผิดกฎหมาย แต่ถ้าหากผู้วิจัยคิดว่ายังไงใครก็ปลอมสิ่งประดิษฐ์ของฉันไม่ได้ นักวิจัยก็ไม่สนใจจดสิทธิบัตรก็เก็บเป็นความลับทางการค้าตราบดีที่ยังไม่เปิดเผยสูตรหรือกระบวนการการผลิต ตัวอย่างเช่น เครื่องดื่ม หรือน้ำอัดลม เป็นต้น จนบัดนี้เขาบางประเภทก็เก็บสูตรเป็นความลับทางการค้า ไม่บอกใคร เป็นต้น หรือแม้แต่ยารักษาโรค ซึ่งยาบางประเภทปลอมง่าย บางประเภทปลอมยาก เนื่องจากยาเป็นส่วนผสมทางเคมีขององค์ประกอบต่างๆ แต่กว่าที่เภสัชกรจะคิดค้นสูตรได้นำส่วนผสมของแต่ละอย่างมาด้วยปริมาณเท่านี้แล้วจะออกฤทธิ์เท่านี้ เช่น ทานพาราเซตามอล 2 เม็ด หลังอาหารหรือทุก 4 ชั่วโมง มีไข้ 3 วัน ไข้จะลด กว่าเขารู้สูตรนี้ต้องใช้เวลาดังหลายปี เภสัชกรไปพยายามมาตัวนี้ แยกเดี่ยวเดียวก็รู้แล้ว ไม่ถึงสองอาทิตย์ก็รู้หมดแล้ว แต่นี่ทำมาเป็นปี ต้นทุนไม่รู้ตั้งกี่พันล้าน เพราะฉะนั้นต้องจดสิทธิบัตร

สรุปง่ายๆ คือ

- ถ้าสิ่งประดิษฐ์ของเราปลอมง่ายควรจดสิทธิบัตรและผูกขาด 20 ปี หากนำไปเลย เช่น ยา
- ถ้าสิ่งใดปลอมยาก ใครๆ ก็ปลอมไม่ได้ คงไม่เหมาะที่จะจดสิทธิบัตรเพียงแค่ 20 ปี ควรจะเก็บเป็นความลับทางการค้า เพื่อให้อยู่กับเราหรือเราได้ประโยชน์เป็น 100 ปี เช่น น้ำอัดลมยี่ห้อต่างๆ ที่เรารู้จัก เป็นต้น

คำสัมภาษณ์ 9: ถ้าสิทธิบัตรมีอายุคุ้มครองเรา 20 ปี มีทางอื่นหรือไม่ที่จะทำให้คุ้มครองได้มากกว่า 20 ปี เพราะว่า อายุ 20 ปีนี้รู้สึกว่ามันนานเท่าไร

ดร.วิศิษฐ์พร: ใช่ครับ อาจารย์พูดถูก อย่างคนเป็นโรคหัวใจ เป็นเบาหวาน เป็นความดันโลหิตสูง อายุเขาไม่ใช่ 20 ปี แล้วเขาเสียชีวิตซะเมื่อไหร่ อย่างบางคนเป็นโรคตอนอายุ 40 ปี เขาอาจจะมียาถึง 80 ก็ได้ แต่เขากินยา ยานี้มีอายุ 20 ปีตามสิทธิบัตร พอตกเป็นปีที่ 21 สูตรถูกเปิดเผยเป็นสาธารณะบริษัทก็แยแล้ว เพราะฉะนั้นกรณีแบบนี้ ถ้าผมเป็นบริษัทฯ ผมก็จะใช้ “พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า” เข้ามาเป็นตัวเสริม ไม่ใช่ขยายสิทธิบัตรนะครับ เพราะสิทธิบัตร 20 ปี ต่ออายุไม่ได้ พอ 20 ปี สูตรต้องเปิดเผยเป็นสาธารณะทันที แต่ที่นี้ด้วยจิตวิทยา ผมเป็นโรคหัวใจ ผมกินยาชื่อ ABC มาตลอด ผมก็ไม่มีอาการใดๆ ที่เป็นอันตรายเลย เมื่อยาหมดสิทธิบัตรแล้วเป็นของสาธารณะ มีคนเอาไปผลิตสูตรเหมือนกันเลยเป็นยี่ห้อ XYZ ถามว่าผมจะเปลี่ยนยี่ห้อหรือไม่ โดยจิตวิทยาผมไม่เปลี่ยนนะ ถึงแม้ว่าจะบอกว่าเป็นสูตรของ ABC ผมก็ไม่เปลี่ยน เพราะผมไม่ไว้วางใจ เพราะฉะนั้นคนที่เขาขายยาเขาควรจะทำ “เครื่องหมายทางการค้า” ผูกใจลูกค้าหรือคนป่วยเอาไว้ แล้วเครื่องหมายการค้ามีอายุ 10 ปี และสามารถต่อได้ไม่มีที่สิ้นสุด

คำสัมภาษณ์ 10: ขออนุญาตโยงมาเรื่องใกล้ๆ ตัว งานวิจัยด้านสายสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ในเรื่องของกฎหมายลิขสิทธิ์ จะคุ้มครองส่วนไหนได้บ้าง

ดร.วิศิษฐ์พร: วิจัยทางสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงพรรณนา ถือสถานะงานวิจัยทางสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์เป็นงานวรรณกรรม ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และลิขสิทธิ์นี้กฎหมายคุ้มครองทันที ไม่ต้องมีการจดทะเบียนใดๆ ทั้งสิ้น

แต่ลิขสิทธิ์ไม่คุ้มครองความคิด เช่น หากอาจารย์คิดอยากจะสร้างหนังสือหนึ่งในระบบสุริยะจักรวาล แล้วผมก็คิดแบบเดียวกับอาจารย์เลย แล้วผมก็ไปพล็อตเรื่อง อาจารย์ก็บอกว่าผมเลียนแบบความคิดอาจารย์ ผมบอกว่า อ้าว! ทำไมผมเลียนแบบล่ะ ก็หนูเล่าให้อาจารย์ฟัง แล้วอาจารย์เอาไปทำเป็นหนังสือ แต่ผมก็บอกผมไม่ได้เลียนแบบอาจารย์ครับ เพราะสิ่งที่อาจารย์

เล่ามาเป็นความคิด ดังนั้น ลิขสิทธิ์ไม่คุ้มครองความคิด การจะคุ้มครองได้ต้องลงมือเขียน เพราะฉะนั้นคุณคิดอะไรคุณอย่าเที่ยวไปเผยแพร่อะไร คิดแล้วต้องลงมือทำ

ดังนั้น กฎหมายที่คุ้มครองงานวิจัยทางสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ด้านกฎหมาย คือ กฎหมายลิขสิทธิ์ ทำแล้วได้ลิขสิทธิ์ทันที ใน TRIPs บอกว่าลิขสิทธิ์ไม่ต้องมีการจดทะเบียน อย่างเมื่อสักครู่นี้แบ่งทรัพย์สินทางปัญญาเป็น 2 ประเภท คือ ลิขสิทธิ์ กับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม โดย

- ลิขสิทธิ์ไม่จดทะเบียน
- สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ต้องจดทะเบียน
- สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นทะเบียน
- ความลับทางการค้าไม่ต้องทำอะไรเลย ตราบใดที่ความลับทางการค้าไม่เปิดเผยก็ยัง

เป็นความลับอยู่ แต่ถ้าเผื่อความลับเราหลุดไป แล้วเกิดข้อพิพาทกัน เพราะมีคนเอาความลับเราไปเราจะสู้กับเขาในศาล แล้วศาลก็จะถามว่าคุณเก็บความลับของคุณอย่างไร ตรงนี้สำคัญ

สำหรับลิขสิทธิ์ อาจารย์เขียนงานเขียนของอาจารย์ เช่น อาจารย์สาขาวิศวกรรมศาสตร์ เขาเขียนสูตร ทำอะไร ตราบใดที่เราเขียนอยู่นี้ หรือพิมพ์ลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ ทั้งหมดนี้คือ งานวรรณกรรม และงานวรรณกรรมจะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายลิขสิทธิ์ แต่เมื่อใดที่อาจารย์สาขาวิศวกรรมศาสตร์เอาสูตรหรือสิ่งที่พัฒนาเหล่านี้ไปทำเป็นชิ้นงาน จะไม่ใช่ลิขสิทธิ์ จะต้องไปดูว่าเข้าองค์ประกอบของการจดสิทธิบัตรหรือไม่ เช่น เป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ มีขั้นตอนการพัฒนาที่สูงขึ้น และเอาไปทำมาค้าขายสร้างรายได้ได้ ถ้าเข้า 3 องค์ประกอบนี้จดสิทธิบัตรได้

เพราะฉะนั้นสิ่งประดิษฐ์ชิ้นหนึ่ง จะได้รับการคุ้มครองได้ด้วยกฎหมายหลายฉบับ เช่น ไมโครโฟนชิ้นนี้ที่เรามองเห็นตรงนี้ ก็คือ สิ่งประดิษฐ์ที่เป็นชิ้นงานแล้ว มีสิทธิบัตรการออกแบบ 10 ปี มีสิทธิบัตรการประดิษฐ์ข้างใน 20 ปี ด้านในมีแผงกึ่งตัวนำหรือไม่ ถ้าไม่มีก็แล้วไป

เวลาเราซื้อโทรทัศน์มา เราจะให้คู่มืออธิบายฟังก์ชันหรือวิธีการใช้งานเป็นอย่างไร อย่างนี้คือลิขสิทธิ์ มียี่ห้อ ซึ่งยี่ห้อก็คือ เครื่องหมายการค้า เพราะฉะนั้นสินค้าหนึ่งชิ้นมีสิทธิได้รับการคุ้มครองได้หลายกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา แต่งานวิจัยทางสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์รับการคุ้มครองโดยกฎหมายลิขสิทธิ์ตัวเดียวที่เป็นเล่ม หรือแทนที่จะพิมพ์เป็นเล่ม แต่ทำเป็นซีดี ทั้งหมดนี้เป็นงานวรรณกรรม งานวิจัยทางสังคมศาสตร์มนุษยศาสตร์ไม่สามารถจดเป็นสิทธิบัตรได้

แต่ถ้าเป็นงานวิจัยทางวิศวกรรมศาสตร์ เพื่อจะสร้างเครื่องกล ส่วนที่อยู่ในซีดีหรือที่พิมพ์เป็นเล่มจะเป็นลิขสิทธิ์ เมื่อเอาสูตรเหล่านี้มาทำเป็นชิ้นงาน ชิ้นงานจะขอรับการจดสิทธิบัตรได้

เมื่อนำชิ้นงานมาขายติดี้อีกก็เป็นเครื่องหมายการค้า TRIPs บอกว่า ลิขสิทธิ์ได้โดยไม่ต้องจดทะเบียน แต่มีบางประเทศต้องจดทะเบียน เช่น สหรัฐอเมริกา แต่ก็ไม่ใช่ไร เพราะ TRIPs บอกว่าสมาชิกจะบังคับให้ประเทศอื่นทำเกินกว่าที่ TRIPs กำหนดไม่ได้ เพราะฉะนั้น TRIPs ไม่ได้บังคับว่าต้องจดทะเบียน สหรัฐอเมริกาจะมาบังคับประเทศไทยว่าต้องจดทะเบียนถึงจะคุ้มครองไม่ได้ เพราะฉะนั้นเล่มวิจัยจะได้รับการคุ้มครองที่สหรัฐอเมริกาทันทีแม้ไม่ต้องจดทะเบียน แต่ถ้าเป็นคนอเมริกันเขาจะบังคับคนของเขา

คำสัมภาษณ์ 11: กฎหมายลิขสิทธิ์ จะให้การคุ้มครองงานทางด้านการค้าและเชิงศีลธรรม ได้อย่างไรบ้าง

ดร.วิศิษฐ์พร: ยกตัวอย่างภาพยนตร์ของทมยันตี เรื่อง คู่กรรม ซอฟต์แวร์ของบริษัทไมโครซอฟท์ นี่คือ งานวรรณกรรมทั้งสิ้น ซึ่งสามารถทำรายได้เป็นเงินมหาศาล และเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์ เพราะฉะนั้นถ้ามีลิขสิทธิ์คนอื่นจะไปทำซ้ำไม่ได้ ดัดแปลงไม่ได้ หากไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ นี่คือหลัก แต่มีข้อยกเว้นว่าคุณสามารถใช้งานอันมีลิขสิทธิ์ของคนอื่นได้ พูดให้ชัดก็คือว่า เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่ผู้เดียวในการที่จะนำงานของตนนี้ไปขายหรือให้ผู้อื่นเช่า นี่คือ สิทธิทางเศรษฐกิจ

กรณีหนังสือ ถ้าเขาเขียนหนังสือออกมาแล้วหนังสือเขาขายได้ดี ผู้วิจัยไปเอาข้อความในหนังสือเขามาอ้างอิงในงาน ผู้วิจัยไม่ได้ทำให้เศรษฐกิจเขาเสียหาย แต่ผู้วิจัยไปเอาเนื้อหาเขามาใช้หรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้วิจัยต้องรับว่านี่เป็นเนื้อหาของเขาโดยทำเป็นเชิงอรรถ (Footnote) เอาไว้ หากผู้วิจัยไม่ทำ นั่นคือ ขาดซึ่งศีลธรรมจรรยา เพราะถือว่าผู้วิจัยขโมยเขามาแม้จะไม่ได้เอาไปค้าขาย แต่ได้นำเอามาใช้ในงานวิจัยเพื่อประโยชน์ของตน

คำสัมภาษณ์ 12: กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครองการทำวิจัยในทุกมิติหรือทุกขั้นตอนเลยหรือไม่ นับตั้งแต่จัดทำข้อเสนอโครงการ ตั้งชื่อเรื่อง วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัยก็จะมีเรื่องการสุ่มตัวอย่าง เก็บข้อมูล วิเคราะห์ จากนั้นเขียนรายงานการวิจัยรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ออกมา ก็จะมีบทคัดย่อ

ดร.วิศิษฐ์พร: ที่พูดมาคุ้มครองทั้งหมดเลย คุ้มครองบทคัดย่อ คุ้มครองทุกอย่างแก่ผู้สร้างสรรค์งาน แต่ต้องระวังว่าอาจารย์คือใคร ทำในฐานะอะไร ถ้าอาจารย์เป็นคนที่ไม่ได้เป็นลูกจ้างใครเลย อาจารย์ทำงานส่วนตัว เป็นของอาจารย์แน่นอน แต่หากอาจารย์เป็นพนักงานของมหาวิทยาลัย กฎหมายกำหนดชัดเลยว่าลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยที่อาจารย์สังกัด

คำสัมภาษณ์ 13: เอกสารบางอย่าง อาทิ “พระราชบัญญัติ กฎหมายต่างๆ ฯลฯ” ถือว่าเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: “กฎหมาย” ทุกฉบับในประเทศไทย เช่น รัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติ คำพิพากษาศาล ถือเป็นงานที่ไม่มีลิขสิทธิ์ เช่นเดียวกับข่าวที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ข่าวที่รายงานในเรื่องที่เกิดขึ้นในสาธารณะไม่มีลิขสิทธิ์

การที่ผู้ดำเนินรายการนำข่าวต่างๆ มาเล่า เช่น นำข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์บางฉบับมาเล่าข่าวในรายการทีวี แล้วมีอีกคนเอามาเล่าต่อในรายการอื่นๆ ถือว่าไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ แต่ในกรณีที่นักเล่าข่าวนำเอาบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์บางฉบับมาเล่าหรือใช้ ถือว่าเป็น “งานวรรณกรรมที่มีลิขสิทธิ์” แล้ว เพราะเป็นงานผ่านกระบวนการไตร่ตรอง ใช้ความคิดสติปัญญาผ่านสมองของบรรณาธิการ ถ้านักเล่าข่าวเอามารายงานต้องได้รับอนุญาต หากได้รับอนุญาตไม่ทันต้องบอกว่าเป็นเอามาจากบทบรรณาธิการนะครับต้องแสดงให้เห็นเลย

คำสัมภาษณ์ 14: งานที่ไม่มีลิขสิทธิ์ เช่น กฎหมาย ข่าวรายวัน เราสามารถนำมาใช้โดยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงได้หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: งานบางอย่างถึงแม้ไม่มีลิขสิทธิ์ ถ้าจะนำมาใช้ก็ควรจะอ้างอิงให้ถูกต้อง เพราะถือเป็นการให้เกียรติเจ้าของผลงาน

การที่นักเล่าข่าวนำข่าวที่เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์มาเล่าต่อผ่านทางโทรทัศน์ เป็นการนำเอางานมาเผยแพร่ต่อผ่านสื่ออื่น ถือว่านักเล่าข่าวไม่ได้ละเมิดลิขสิทธิ์ แต่เขาก็ให้เกียรติแก่เจ้าของงานโดยบอกถึงแหล่งที่มาของข่าว

ข่าวในต่างประเทศที่ไม่มีนักข่าวไทยไปรายงานในพื้นที่ หากมีการนำข่าวของเขามาเผยแพร่ ต้องมีการอ้างอิงที่มาของข่าวนั้นๆ ในประเด็นนี้ เจ้าของผลงานที่ไม่มีลิขสิทธิ์คุ้มครองบางคนก็ถือว่าแค่อ้างอิงที่มาก็พอแล้ว แต่บางคนเพียงแค่อ้างไม่ได้ อาจจะต้องได้รับอนุญาตก่อน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องระวังอย่างมากในเรื่องลิขสิทธิ์

อย่างไรก็ตามผมขอแนะนำเลยว่า กรณีงานที่ไม่มีลิขสิทธิ์ให้ทำหนังสือหรือส่งอีเมลขออนุญาตและขอให้ได้รับอนุญาตก่อนจึงนำมาใช้ แต่ถ้าเป็นงานในเชิงวิชาการ ที่ไม่ได้สร้างรายได้หรือไม่ได้หาประโยชน์อะไรมากนัก ยกเว้นด้านวิชาการเท่านั้นให้อ้างอิงที่เนื้อหาหรือเชิงอรรถ (Footnote) ก็พอ แต่ก็ต้องให้ความเป็นธรรมกับเจ้าของผลงาน ไม่ใช่นำผลงานของเขามาแล้วไปอ้างที่บรรณานุกรมท้ายเล่มอย่างเดียว ตรงนี้ถือว่าไม่เป็นการให้เกียรติเจ้าของเป็นอย่างยิ่ง เพราะ

ไม่ทราบว่าเขาเนื้อหาส่วนไหนมาใช้ ดังนั้นเพื่อความเป็นธรรมและเป็นการให้เกียรติเจ้าของ ควรอ้างที่เนื้อหาหรือทำ footnote เลย และบอกด้วยว่า นำมาจากหน้าไหน และถ้าหากเป็นเรื่องสำคัญควรต้องขออนุญาตก่อน

คำสัมภาษณ์ 15: กรณีที่เป็นงานที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประเทศไทย อาทิ ภาพโป๊ หนังสือลามกอนาจาร เป็นงานที่มีลิขสิทธิ์หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: ของเหล่านี้อาจเข้าข่ายงานวรรณกรรม ศิลปกรรม แต่ก็เป็งานที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น งานลามกอนาจารทั้งหลาย กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่คุ้มครอง

คำสัมภาษณ์ 16: กรณีสูตรทางคณิตศาสตร์ต่างๆ แบบสอบถาม หรือการแปลหนังสือ หากนำมาใช้ นักวิจัยอ้างอิงอย่างเดียวยเพียงพอหรือไม่ หรือควรมีหนังสือขออนุญาต

ดร.วิศิษฐ์พร: กรณีเช่นนี้จะมียู่ 2 แบบ

ถ้าเป็นแบบที่มีการรับรู้กันอยู่ทั่วไปกว้างขวางแล้ว ไม่ต้องอ้างอิงก็ได้ เช่น T-Score หรือสูตรทางคณิตศาสตร์ทั่วไป ไม่ต้องอ้างเลย เอามาใช้ได้เลย

แต่ถ้าหากเป็นงานที่เขาสร้างขึ้นและยังไม่มีลักษณะเป็นงานที่ใช้กันทั่วไป ถือเป็งานสร้างสรรค์ที่มีการสร้างขึ้นใหม่ เช่น อาจารย์พัฒนาสูตรของอาจารย์ แม้จะใช้ SPSS แต่อาจารย์ก็พัฒนารูปแบบที่ไม่เหมือนใครเลย ถ้าหากเขาจะเอาของอาจารย์ไปใช้ต้องขอและได้รับอนุญาต ถ้าอาจารย์ไม่อยู่หรือติดต่ออาจารย์ไม่ได้จริง ๆ ยอมรับว่า Footnote เป็นการเพียงพอ ต้องระบุหน้าไหนด้วย แต่ทางที่ดีที่สุดคือ ขอและได้รับอนุญาต

ตัวอย่างล่าสุดอาจารย์มหาวิทยาลัยต้องการจะแปลหนังสือเล่มหนึ่งของสหรัฐอเมริกา สาขาวิทยาศาสตร์ ผมก็แนะนำไปว่าให้ส่งอีเมลไปบอกวัตถุประสงค์และขอ และให้รอคำตอบ แต่ระหว่างรออาจจะแปลไว้ก่อนได้แต่ห้ามผลิตเป็นอันขาดเพราะเขายังไม่ได้อนุญาต ปรากฏว่าเขาตอบมาด้วยความยินดีอย่างยิ่ง เขารู้สึกดีใจมากเลยว่ารู้จักงานเขาได้อย่างไร และอาจารย์เจ้าของผลงานก็เห็นว่าผลงานหนังสือเล่มนี้ดีมาก เขาบอกแปลเสร็จขอเขา 1 เล่ม ถึงแม้เขาจะอ่านไม่ออกก็ตาม เหล่านี้เป็นความภาคภูมิใจ และอีเมลฉบับนี้ก็จะถูกพิมพ์ออกมาและไปอยู่ในหนังสือของเราด้วย นี่คือการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เพราะเขาไม่ได้หวัง แต่คุณต่างหากที่กำลังจะเอาของคนอื่นมาโดยไม่บอกว่าเอาของใคร ถ้ามองย้อนหลังไปว่าอาจารย์เจ้าของผลงานท่านนี้

ไม่รู้จักประเทศไทยเลย เราไปเอางานของเขามาแปล เขาก็ไม่รู้อะไรเลยเพราะเขาไม่รู้ภาษาไทย อาจารย์คนที่แปลก็บอกว่านี่เป็นงานของข้าพเจ้าเอง ซึ่งเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นตลอดเวลา ลักษณะแบบนี้ไม่ใช่เพียงแต่ผิดจรรยาบรรณแต่ถือว่าลักทรัพย์ เพราะงานของเขาถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา แล้วเราไปเอาของเขา อย่างนี้ถือว่าผิดกฎหมาย

คำสัมภาษณ์ 17: ถ้าหากเราแปลหนังสือจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ลิขสิทธิ์จะตกเป็นของใคร

ดร.วิศิษฐ์พร: การนำงานที่มีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นมาแปลภาษา ถือเป็นการดัดแปลงเป็นสิทธิแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้ใดนำมาแปลโดยไม่ได้รับอนุญาตถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ ผิดกฎหมายสามารถฟ้องข้ามประเทศได้ ดังนั้นก่อนแปล ผู้แปลต้องทำการขออนุญาตและต้องได้รับอนุญาตโดยอาจมีการตกลงราคากันก่อน หลังจากแปลเสร็จเรียบร้อยแล้วลิขสิทธิ์หนังสือแปลฉบับนี้จะเป็นของคนที่แปล

สรุปคือ หากจะนำงานอันมีลิขสิทธิ์มาแปลต้องขอและได้รับอนุญาตเสมอ มิฉะนั้นจะถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ไม่มีข้อยกเว้น ซึ่งต้องกำหนดราคาต่อรองกันให้ดี แต่มีข้อยกเว้นอยู่ในมาตรา 54 ของ พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ว่า ถ้าหนังสือต่างประเทศเล่มนั้นมีการแปลแล้วแต่ไม่มีหนังสือที่แปลแล้วเหลืออยู่อีก (ไม่มีการพิมพ์อีกเมื่อพ้น 3 ปี มีแต่พิมพ์ครั้งสุดท้าย) แต่มีความต้องการใช้ในประเทศ หรือขายมาเกิน 3 ปีแล้วแต่ยังไม่เคยแปล แต่คนคิดว่าสำคัญ อยากจะแปล แต่ตกลงราคากันไม่ได้ เขาให้คนที่ต้องการแปลทำหนังสือขออนุญาตจากอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา แล้วเอามาแปล โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นสื่อกลางให้เองแต่ต้องเป็นหนังสือที่มีคุณค่า

คำสัมภาษณ์ 18: นักวิจัยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับคำว่า จรรยาบรรณ บางครั้งจรรยาบรรณเหล่านั้นคิดเพียงว่า อ้างอิงอย่างเดียวน่าจะเพียงพอ ตรงนี้อาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไร

ดร.วิศิษฐ์พร: จรรยาบรรณ ก็คือ Code of Good Conduct หลักการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสม แม้ไม่มีการลงโทษ ก็ยังสามารถเดินไปมาใช้ชีวิตปกติได้ แต่ถ้าคุณไปลักทรัพย์เขา ถ้าเจ้าของแจ้งความคุณต้องเข้าคุกนะครับ ยอมความไม่ได้ แต่นี่คุณลักทรัพย์เขา เจ้าของเขาจับไม่ได้คุณก็ยังลอยนวล มันแย่กว่าอีก แล้วคุณคิดดูถ้าคุณเกิดไปขโมยสูตรเขามา กับขโมยกระเป๋าเขามาใบเดียว ขโมยกระเป๋าใบเดียวก็คือกระเป๋าใบเดียว แต่สูตรทำกระเป๋าได้เป็นแสนใบ มูลค่าแตกต่างกันมาก เพราะฉะนั้นผมถึงบอกอาจารย์ทุกคนว่า อย่าทำอย่างนั้นนะเพราะวันหนึ่งถ้าเรามี

สิ่งเหล่านี้ขึ้นเองแล้วคนอื่นมาทำกับเราอย่างนี้เราก็ไม่ Happy ใช่มั้ยหรือไม่ว่าแล้วขณะนี้ก็เกิดขึ้นแล้วว่าผู้ประดิษฐ์คิดค้นของไทยทั้งหลายก็เริ่มถูกประเทศต่างๆ เลียนแบบของไทย เราเริ่มรู้สึกแล้วไง เพราะฉะนั้นเราควรต้องย้าว่าอย่าทำอะไรไม่ดีเหล่านี้ ให้คิดขึ้นเอง ถ้าจะเอาของเขาต้องขอและได้รับอนุญาต ถ้าเขาไม่ตอบซักทีให้เขียน Footnote ไว้ เพราะสิ่งที่อาจารย์เอามานั้นไม่ใช่ของอาจารย์

คำสัมภาษณ์ 19: ถ้ากรณีบทความงานวิจัย 2 เรื่อง ที่รูปแบบการเขียนเกือบเหมือนกันเลย เพียงแต่เปลี่ยนชื่อเรื่อง เปลี่ยนคำของวัตถุประสงค์ แล้วก็เปลี่ยนผลการวิจัยที่ได้รับ ส่วนอื่นอื่นเหมือนกันหมดเลย ตรงนี้เราจะถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: สิ่งที่อาจารย์ถามมีอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นแก่น กับส่วนที่เป็นกระพี้ ส่วนที่มีความคล้ายกันมากอยู่ที่กระพี้ แต่วิจัยคนละเรื่อง นั่นคือแก่น นั่นเท่ากับว่าอาจจะมีการลอกวิธีการนำเสนอซึ่งก็แล้วแต่แต่ละคนจะมองว่าละเมิดหรือไม่ละเมิด การเขียนลักษณะแบบนี้ เช่น เวลาเราจะเขียนออกกฎหมายซักเรื่องหนึ่ง เราจะมี Paragraph แรกที่เล่าถึงความเป็นมา ทุกคนจะเขียนเหมือนกันหมด แต่ข้างในต่างตรงแก่น อันนี้ก็ไม่ถือเพราะเป็นรูปแบบ ถ้าเขามองว่าการวิจัยแบบนี้ การนำเสนอแบบนี้ยอมรับได้ แต่ข้างในต้องไม่เหมือนนะ เขาก็อาจจะบอกว่าไม่ละเมิด เพราะว่าไม่ได้ไปเอาเนื้อหาที่เป็นแก่นมา เพราะเป็นคนละอันกัน แต่ก็แล้วแต่เพราะบางคนเขาอาจจะบอกว่านี่เป็นของเขา เขาอุตส่าห์เขียนคำเหล่านี้ขึ้นมาแล้วภาษาของเขาสละยมามากนะ ถ้ามีข้อขัดแย้งกันและตกลงกันไม่ได้ ก็คงต้องฟังคำวินิจฉัยของศาล

คำสัมภาษณ์ 20: กรณีงานวิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมต่างประเทศ เช่น เราแปลวรรณกรรมต่างประเทศจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ประมาณ 4-5 บรรทัด และมีการอ้างอิงไว้ท้ายเนื้อหา ถ้าหากมีคนไทยนำข้อความส่วนนั้นไปไว้ในงานของเขาเลย และวงเล็บเจ้าของผลงานต้นฉบับภาษาต่างประเทศเท่านั้น แต่ไม่ได้ระบุวงเล็บว่าเป็นงานของผู้ที่เป็นคนแปล เช่นนี้ถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: งานที่อาจารย์แปลมาย่อหน้าหนึ่ง มีผู้อื่นนำไปใส่ไว้ในงานของเขา แต่อ้างอิงไว้แต่เพียงชื่อของเจ้าของผลงานที่เป็น Professor ชาวต่างประเทศ ซึ่งพิสูจน์ค่อนข้างยากว่าเขาลอกเราหรือไม่ เนื่องจากเขาอาจจะไปอ่านมาจริงก็ได้ เราจะฟ้องร้องหรือทำอะไรก็จะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยุ่งยาก ผมว่าเป็นเรื่องจรรยาบรรณมากกว่า

คำสัมภาษณ์ 21: คดีทรัพย์สินทางปัญญาสามารถยอมความกันได้หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: คดีทรัพย์สินทางปัญญาถ้าตกลงกันไม่ได้จะขึ้นศาลและศาลจะเป็นคนตัดสินเอง แม้แต่ผมกับอาจารย์หรือแม้แต่ผู้พิพากษาทั้งหลายตอบยังงี้ก็ตาม แต่เมื่อขึ้นศาลศาลจะเป็นคนชี้ประโยคสุดท้ายว่าผิดหรือถูก

สำหรับคดีลิขสิทธิ์ยอมความได้ สิทธิบัตรยอมความไม่ได้ แต่ข้อขัดแย้งทางทรัพย์สินทางปัญญามีแนวปฏิบัติที่สนับสนุนให้คู่ขัดแย้งเข้าสู่กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยกัน ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์กับทั้ง 2 ฝ่ายมากกว่าให้ศาลชี้แพ้ชนะเด็ดขาดไป

คำสัมภาษณ์ 22: เวล่านักวิจัยจะใช้หนังสือสัปดาห์หนึ่งบางครั้งต้องติดต่อบรรณารักษ์ที่ห้องสมุดช่วยถ่ายเอกสารให้ บรรณารักษ์จะแจ้งว่าทำสำเนาให้ไม่ได้เพราะหนังสือมีลิขสิทธิ์ถ่ายได้เฉพาะบางบทเท่านั้น ในฐานะอาจารย์และนักวิจัยถ้าเราได้มาแค่บางบทก็ไม่ต่อเนื่อง ลักษณะเช่นนี้หากเราอยากจะถ่ายเอกสารหนังสือทั้งเล่มจะสามารถทำได้หรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: การถ่ายเอกสารหรือการทำซ้ำ เป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ เราไม่มีสิทธิถ่ายเอกสารงานของผู้อื่น เพราะถือเป็นการทำซ้ำเว้นแต่ได้รับอนุญาต แต่มีข้อยกเว้นว่า “ถ้าหากเราทำซ้ำ โดยที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าสามารถทำได้” ซึ่งมีจำนวนปริมาณจำกัดเอาไว้ ซึ่งหาข้อมูลส่วนนี้ได้ที่ website ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา

สำหรับบรรณารักษ์ กฎหมายลิขสิทธิ์อนุญาตให้ทำซ้ำได้เป็นข้อยกเว้น แต่ต้องเป็นไปตามแนวปฏิบัติของกรมทรัพย์สินทางปัญญาด้วย เพื่อป้องกันการฉวยโอกาสทำซ้ำแล้วเอาไปขายต่อ

ยกตัวอย่างกรณีมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่งในประเทศไทย นักศึกษาก็เอาหนังสือไปให้ร้านค้าทำการถ่ายเอกสารให้ซึ่งก็ถือว่าผิดอยู่แล้ว พอปีถัดไปร้านถ่ายเอกสารก็คิดว่านักศึกษาต้องซื้อหนังสือนี้อีกแน่ก็ถ่ายเอกสารไว้เยอะเลยเพื่อขายต่ออย่างนี้ผิดแน่นอน

แต่ถ้าเป็นหนังสือกฎหมาย เช่น พ.ร.บ. ต่างๆ เอกสารเหล่านี้เป็นเรื่องทั่วไปไม่มีลิขสิทธิ์ อีกกรณีหนึ่ง ผมเป็นอาจารย์ด้านกฎหมาย ผมเอา พ.ร.บ. มาสัก 50 เล่ม แล้วมาทำเป็นหนังสือรวม พ.ร.บ. กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค แล้วขายในราคาเล่มละ 250 บาท ผมทำผิดกฎหมายหรือไม่ คำตอบก็คือ ไม่ผิด เพราะกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่มีลิขสิทธิ์

อีกตัวอย่างหนึ่ง ผมไปรวบรวมคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับคดีการละเมิดลิขสิทธิ์ ผ่านการคัดสรรมาอย่างดี ใช้สมองในการเรียบเรียงสร้างสรรค์เป็นหนังสือ 1 เล่ม ขายในราคา

300 บาท หากมีใครนำหนังสือเล่มนี้ของผมไปใช้งานโดยไม่ได้รับอนุญาตจะถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ของผมทันที

คำสัมภาษณ์ 23: งานที่เป็นลิขสิทธิ์มีระยะเวลาในการคุ้มครองงานที่มีลิขสิทธิ์อย่างไร

ดร.วิศิษฐ์พร: เราจะแบ่งเป็นบุคคลธรรมดา กับนิติบุคคล

- ถ้าเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไปก็คือ ตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์งาน บวกกับอีก 50 ปี หลังจากเสียชีวิต (มีกรณีน้อยกว่านี้ด้วย ดูได้ในกฎหมายลิขสิทธิ์)
- สำหรับนิติบุคคลคุ้มครอง 50 ปี

การแสดงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ของบุคคลธรรมดาโดยการไปจดแจ้งเป็นสิ่งที่จะทำให้หรือไม่ทำได้ แต่ถ้าเราทำการจดแจ้งไว้ก็ถือว่าเราปกป้องงานของเราระดับหนึ่ง ในการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์จะมีระยะเวลาค่อนข้างนาน เพราะว่าเป็นงานที่หา কিনได้นาน ไม่เหมือนกับเครื่องจักรที่มีการพัฒนาไปเร็วมาก เช่น ภาพยนตร์เรื่องน้ำพุ เจ้าของวรรณกรรมเรื่องนี้คือ คุณสุวรรณี สุคนธา ซึ่ง คุณสุวรรณี เสียชีวิตไปแล้วแต่ยังไม่ถึง 50 ปี ดังนั้น หากจะมีใครนำผลงานของเขามาเผยแพร่ต่อจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของต่อจากคุณสุวรรณี

คำสัมภาษณ์ 24: กรณีที่นักวิจัยไม่ได้จดแจ้งผลงานประเภทลิขสิทธิ์ไว้ เราจะมีขั้นตอนดำเนินการอย่างไรเมื่อทราบว่า มีคนละเมิดนำผลงานของเราไปใช้ประโยชน์โดยที่ไม่ได้ระบุเจ้าของ

ดร.วิศิษฐ์พร: กรณีนี้หากเรามั่นใจว่าเป็นผลงานของเราจริงแล้วเขานำเอางานของเราไปโดยไม่ได้รับอนุญาต เพราะฉะนั้นเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์แน่นอน ถ้าหากส่วนนั้นเป็นส่วนที่ไม่ใช่สาระสำคัญคนส่วนใหญ่ก็จะไม่เอาเรื่องเอาราว แต่คนๆ นั้นถือว่าเป็นคนที่ขาดจรรยาบรรณถึงแม้ส่วนที่นำไปใช้จะไม่ใช่สาระสำคัญก็ตาม แต่ถ้าหากเป็นสาระสำคัญจะต้องดำเนินการ เช่น มีอาจารย์ต่างประเทศชาติหนึ่งมาปรึกษาผม เนื่องจากมีอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศไทยและถือสัญชาติเดียวกับเขาเอางานของเขาไป ผมก็เลยถามว่า งานนั้นเป็นส่วนที่เป็น Content หรือไม่ เขาบอกว่าเป็น แต่ไม่ได้มีการจดแจ้งไว้ที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา กรณีนี้ก็เลยแนะนำให้ทำหนังสือถึงอธิการบดีของมหาวิทยาลัยแห่งนั้น ชี้แจงไปพร้อมกับแนบต้นฉบับงานของเราไปด้วย แล้วรอผล ซึ่งการดำเนินการในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ต้องทำ เพราะว่าอาจารย์ที่เอางานไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตจะต้องได้รับการลงโทษ

ดังนั้น การไม่จดแจ้งอาจไม่ใช่ปัญหาหลัก แต่ถ้าจดแจ้งก็ถือว่าดี เพราะว่าเราจะมีเอกสารที่

ถูกต้องตามกฎหมายเป็นพยานได้สักชิ้นหนึ่ง แต่ถ้าไม่ได้จดแจ้งและเนื้อหาที่นำไปใช้เป็นส่วนที่ไม่สำคัญ ถือว่าคนๆ นั้นเป็นคนไม่ดี แต่ถ้าหากเป็นส่วนสาระสำคัญ เราไม่ควรยอม ก็ให้ทำหนังสือแจ้งไปยังหน่วยงานต้นสังกัด หรือดำเนินคดีทางศาลก็ได้ถ้าตกลงกันไม่ได้

คำสัมภาษณ์ 25: ถ้าหากเราทำวิจัยเป็นทีม ระหว่างทำก็อาจจะประสบปัญหาบางอย่าง แต่ต่อมาหัวหน้าโครงการวิจัยประสงค์จะเปลี่ยนผู้ร่วมวิจัย กรณีเช่นนี้หากเราเป็นผู้ถูกให้ออกจากทีม และทราบอยู่แล้วว่าเราเป็นคนเขียนงานวิจัยชิ้นนั้น ลักษณะเช่นนี้เราจะสามารถจะแจ้งความเรื่องละเมิดลิขสิทธิ์ได้หรือไม่ หากมีการนำงานไปใช้โดยไม่ใส่ชื่อเรา

ดร.วิศิษฐ์พร: โครงการวิจัยนี้เป็นการทำงานแบบทีมวิจัย สมมติว่าได้ทุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) วช. เป็นเจ้าของทุนมีสัญญาแน่นอนว่า วิจัยฉบับนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ วช. ไม่ใช่ลิขสิทธิ์ของ 4-5 คน ในทีมวิจัยนี้ สมาชิกเหล่านี้เป็นเพียงนักวิจัยและได้รับค่าตอบแทน ทีมนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงนักวิจัยก็ต้องได้รับการอนุญาตจาก วช. เพราะการที่ วช. จะพิจารณาให้ทุนกับคนกลุ่มนี้เขาจะต้องดูความสามารถของนักวิจัยกลุ่มนี้ด้วย แม้ทีมงานจะไม่เป็นที่รู้จักเลย แต่ต้องมีคนที่เป็นคนสำคัญอยู่ในทีมอย่างน้อยหนึ่งคน ถ้าคนสำคัญคนนั้นจะเปลี่ยนคนที่อยู่ภายในทีมก็ไม่มีปัญหาอะไร ถ้า วช. อนุญาต

แม้กระทั่งทุนวิจัยของมหาวิทยาลัยเองก็ตาม ถ้าได้รับทุนวิจัยจาก วช. เจ้าของลิขสิทธิ์คือ วช. ถ้าได้รับทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัย เจ้าของลิขสิทธิ์คือ มหาวิทยาลัย ถ้า วช. และมหาวิทยาลัยเป็นผู้ให้ทุนวิจัย ก็จะเป็นลิขสิทธิ์ร่วม จะต้องได้รับอนุญาตร่วมกัน

คำสัมภาษณ์ 26: กรณีหากบทความในวารสารหนึ่งไปละเมิดลิขสิทธิ์บุคคลอื่น เจ้าของลิขสิทธิ์ต้องฟ้องเรียกค่าเสียหายจากใครได้บ้าง จากผู้เขียน จากบรรณาธิการวารสาร หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน หรือ หน่วยงานต้นสังกัดของวารสาร

ดร.วิศิษฐ์พร: บทความของหนังสือเล่มหนึ่งไปละเมิดลิขสิทธิ์ ใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์บทความที่ไปละเมิด แนนอนยอมไม่ใช่นคนเขียน ถ้าหากเป็นวารสารวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยก็จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ผู้ทำละเมิดคือใคร คือผู้เขียน เพราะฉะนั้นผู้ทำละเมิดโดยตัวของผู้นั้นละเมิดผิดตั้งแต่แรกเพราะเป็นผู้ละเมิด มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์มิใช่ผู้ละเมิด แต่มหาวิทยาลัยโดยกองบรรณาธิการก็จับไม่ได้ว่าคนๆ นี้ทำผิดไปละเมิดเขา เมื่อคุณเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ปล่อยให้ผู้เขียนไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายในหรือภายนอกมหาวิทยาลัยก็ตาม ทำผิดกฎหมายแล้วกองบรรณาธิการยังปล่อยให้ตีพิมพ์เพราะจับผิดไม่ได้ว่าเขาไปลอกมา กองบรรณาธิการ

จะกลายเป็นจำเลย เพราะฉะนั้นเจ้าของที่ถูก Copy ต้องฟ้อง 2 คนนี้เป็นจำเลยร่วม ก็คือ (1) บรรณาธิการบริหาร และ (2) ผู้เขียน

ถ้าเป็นของมหาวิทยาลัย จะมีพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ถ้าหากเป็นการไม่ตั้งใจทำละเมิด ไม่มีเจตนาเลย ก็ไม่ต้องรับผิด หน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ถ้ามีเจตนา หน่วยงานไม่ต้องรับผิด ผู้ละเมิดต้องรับผิดเป็นการส่วนตัว เพราะกระทำโดยเจตนา กรณีนี้เป็นการปกป้องถ้าบุคลากรไปทำให้ผู้อื่นเสียหายโดยไม่ตั้งใจ และเป็นการทำงานตามปกติ หน่วยงานจะต้องรับผิดชอบ แต่ถ้าบุคลากรตั้งใจทำให้ผู้อื่นเสียหาย หน่วยงานไม่ต้องรับผิด ผู้เสียหายฟ้องบุคลากรโดยตรง เพราะฉะนั้นจะต้องพิสูจน์ในเรื่องของเจตนาตรงนี้ให้ชัดเจนต้องไปดูกฎหมายให้ละเอียด

คำสัมภาษณ์ 27: แสดงว่ากรณีที่เรเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐทำวิจัยให้กับหน่วยงานตนเอง แล้วถ้าเกิดเราตั้งใจละเมิดเราต้องรับผิดชอบส่วนตัว แต่ถ้ากรณีที่เรไม่ได้ตั้งใจก็อาจจะเรียกร้องค่าเสียหายได้จากหน่วยงานต้นสังกัดโดยการฟ้องเป็นจำเลยร่วม

ดร.วิศิษฐ์พร: ถูกต้องครับ เพราะหากเจ้าหน้าที่ไม่มีเจตนาหน่วยงานต้นสังกัดจะต้องเป็นคนจ่ายค่าเสียหายก่อน และไม่สามารถจะไปไล่เบี้ยจากเจ้าหน้าที่ได้ แต่ถ้าเป็นเอกชนหากลูกจ้างทำงานเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง แต่ไปละเมิดผู้อื่นเข้า ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ ผู้เสียหายฟ้องให้นายจ้างร่วมรับผิดชอบได้

คำสัมภาษณ์ 29: หากเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โดยไม่ตั้งใจ และผู้ละเมิดมาพบที่หลังว่า ไปละเมิดงานคนอื่น กรณีนี้ผู้ละเมิดต้องทำอย่างไรจึงจะไม่เกิดปัญหา

ดร.วิศิษฐ์พร: อันดับแรกต้องหยุดการละเมิดทันที และต้องรีบติดต่อเจ้าของโดยทันที อธิบายเล่าให้เจ้าของเขาฟังและถามความเห็นของเจ้าของลิขสิทธิ์ว่า ควรจะอย่างไร ทั้งนี้การติดต่อไปไม่ว่าจะเป็นอีเมลหรือทางโทรศัพท์จะต้องมีการเก็บหลักฐานไว้ให้ได้ว่า ได้มีการติดต่อเจ้าของแล้ว เพราะมารู้ภายหลังว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

โดยนักวิจัยสามารถจำไว้ง่ายๆ เป็นพื้นฐานว่า ละเมิดใครให้รีบติดต่อเจ้าของถ้าบริสุทธิ์ใจหรือไม่ตั้งใจละเมิด เพราะคนที่ตั้งใจละเมิดเขาจะไม่ติดต่อเจ้าของแน่นอน และก็หลบหลีกไปเรื่อย ทั้งนี้เป็นเรื่องจริงที่บางคนก็ไม่ว่าจะละเมิด พอมารู้ที่หลังก็ต้องรีบติดต่อเจ้าของเขา เพื่อขอโทษบอกถึงสาเหตุที่ไม่ได้เจตนา และต้องถามว่า เราควรจะทำอย่างไรดี ต้องทำเรื่องขออนุญาตไหม หรือจะต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์อย่างไร ก็รับตกลงกัน

คำสัมภาษณ์ 30: เมื่อทราบว่า มีการละเมิดลิขสิทธิ์งานของเรา ไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือองค์กร
สิ่งแรกที่เรในฐานะเจ้าของผลงานจะต้องทำคืออะไร

ดร.วิศิษฐ์พร: ถ้าหากเราอยากจะแจ้งความทางกฎหมายก็แจ้งได้เพราะเราเป็นผู้เสียหาย
หรือแจ้งไปยังผู้บริหารสูงสุดที่รับผิดชอบหน่วยงานนั้น เช่น อธิการบดี ครูใหญ่ เลขาธิการ
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เป็นต้น ว่ามีเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจากสมาชิกในหน่วยงานของท่าน
โดยแนบงานของเราและแนบงานของลูกจ้างของเราที่ Copy งานเราให้เห็นชัดเจนส่งไป และ
ขอทราบผล หรืออาจแจ้งว่าเป็นการเอาทรัพย์สินที่เราใช้ทำประโยชน์ทางการค้า เอาไปใช้ประโยชน์
โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของก่อน ตรงนี้อาจต้องมีการคิดค่าเสียหาย อันนี้ก็แล้วแต่

คำสัมภาษณ์ 31: กรณีที่เป็นบทความตีพิมพ์ในวารสารของมหาวิทยาลัย จะมีระยะเวลาใน
ความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ แล้วเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัย
หรือผู้เขียน

ดร.วิศิษฐ์พร: ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยแน่นอน เพราะกฎหมายพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์
เขียนไว้ชัดเจนว่าถ้าเป็นหน่วยงานของรัฐ ลิขสิทธิ์ต้องเป็นของหน่วยงานของรัฐ โดยมีระยะเวลา
ของความเป็นเจ้าของหรือคุ้มครองก็คือ 50 ปี เพราะมหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคล

คำสัมภาษณ์ 32: หน่วยงานต้นสังกัดต้องรับผิดชอบด้วยหรือไม่ ถ้าตรวจพบว่านักศึกษาหรือ
คณาจารย์มีการละเมิด โดยนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ไม่ถูกกฎหมายมา
ลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนตัว หรือของหน่วยงาน แล้วนำมาใช้เพื่อ
การเรียนการสอนหรือการวิจัย

ดร.วิศิษฐ์พร: กรณีนี้คือความผิดเกิดแล้ว เพราะมีนักศึกษาหรือบุคลากรเอาซอฟต์แวร์มาลง
ในเครื่อง คนที่ทำผิดกฎหมายก็คือ นักศึกษาหรือบุคลากรนำโปรแกรมมาลงในเครื่องส่วนตัวก็
ถือว่าเป็นความผิดส่วนตัวทั้งหมด ถ้านำมาลงในเครื่องของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทราบหรือไม่
ที่ถามเช่นนี้เพื่อจะดูเจตนาของมหาวิทยาลัยด้วย ถ้าหากว่ามหาวิทยาลัยไม่ทราบ ก็กลายเป็นว่า
นักศึกษาหรือบุคลากรคนนั้นใช้ซอฟต์แวร์ที่ผิดกฎหมายบนฮาร์ดแวร์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมหาวิทยาลัย
สามารถทราบหรือไม่ว่าขณะนี้กำลังมีบุคลากรใช้ซอฟต์แวร์ปลอมอยู่ ถ้าทราบจะต้องสั่งให้หยุด
มิฉะนั้นก็ถือว่ามีส่วนในการทำละเมิด แต่ถ้าไม่ทราบก็เป็นความผิดส่วนตัวของนักศึกษาหรือ
อาจารย์

แต่ถ้าหากมหาวิทยาลัยเป็นคนทำผิดเอง เช่น เราซื้อซอฟต์แวร์มีลิขสิทธิ์ถูกต้องมาสำหรับ
การติดตั้งที่เครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน 50 เครื่อง แต่ติดตั้งใช้จริง 200 เครื่อง แบบนี้เป็น unfair

trade เขาจับได้ เขาก็บอกมหาวิทยาลัยต้องจ่ายเงินเพิ่มให้เขา เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยไม่ควรเป็นผู้ทำผิดเสียเอง

เรื่องทรัพย์สินทางปัญญาปัจจุบันนี้ ได้มีความพยายามไม่ให้ขึ้นศาล เพราะเมื่อขึ้นศาลจะมีโจทก์และจำเลย มีผู้แพ้และชนะ แล้วเมื่อลงจากศาลอาจทำให้มองหน้ากันไม่ติด แต่คดีทรัพย์สินทางปัญญาเป็นคดีที่โจทก์และจำเลยโดยส่วนมากต้องกลับมาร่วมงานหรือทำมาหากินกันอีก ส่วนใหญ่ก็เลยใช้วิธีไกล่เกลี่ยประนีประนอม พอเรารู้แบบนี้เราก็เอาเสียตั้งแต่แรกเลย บอกเขาเสียก่อน พอเขายอม เราก็เซ็นสัญญา ทำให้เราป้องกันปัญหาได้และประหยัดเงินแต่ที่แรกเลย

คำสัมภาษณ์ 33: ถ้าต้องการได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ต้องเริ่มดำเนินการอย่างไรบ้าง

ดร.วิศิษฐ์พร: งานสร้างสรรค์ที่เข้าข่ายกฎหมายลิขสิทธิ์จะได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ทันที ไม่ต้องจดทะเบียน แต่สามารถไปทำเรื่องขอจดทะเบียนที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้

คำสัมภาษณ์ 34: ขอความกรุณาอาจารย์ช่วยสรุปว่าเราจะมีแนวทางปกป้องงานของตนเองอย่างไรบ้าง ที่จะไม่ให้เกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร หรือความลับทางการค้า

ดร.วิศิษฐ์พร: เวลาเราทำงานวิจัยหรือสร้างชิ้นงานขึ้นมาซึ่งอาจจะไม่วิจัยก็ได้ เช่น คุณลุงคนหนึ่งทำเครื่องสีข้าว ซึ่งเป็นเครื่องสีข้าวประจำบ้าน โดยที่คุณลุงคนนี้ได้เรียนจบอะไรเลยแต่ประดิษฐ์ขึ้นมาจากการเป็นคนช่างสังเกต และได้ทำการจดสิทธิบัตรแล้ว ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีว่าบางคนถึงแม้ว่าจะได้รับการศึกษาในระบบที่รัฐจัดให้น้อย แต่ในชีวิตประจำวันของเขา เขาจบปริญญาเอก เพื่อเป็นการป้องกันเพราะเราไม่รู้ว่าคนที่มาเยี่ยมชมเราเขาคิดอะไรอยู่ เช่น งานวิจัยของเรายังไม่เสร็จไม่ว่าจะเป็นงานประเภทใดก็จะต้องถือว่าเป็นความลับอยู่ ไม่ควรเปิดเผยให้ผู้อื่นโดยเฉพาะคนวิชาชีพเดียวกันซึ่งเขามองนิดเดียวเขาก็เอาไปทำต่อได้แล้ว ถ้างานชิ้นนั้นอยู่ในช่วง Near Market ยิ่งต้องมีระบบป้องกัน เช่น เอาเก็บในห้อง ในตู้ มีกุญแจล็อก มี Password เพื่อป้องกัน เป็นต้น เพราะถ้ามีคนอื่นมาเห็น เขาเอาไปพัฒนาต่อจนจดสิทธิบัตรเราแน่

ดังนั้น งานที่ยังไม่เสร็จ ต้องปกป้องไว้ประดุจว่านี่คือความลับทางการค้า ถ้าหากมีคนขโมยเราไปแล้วสู้กันในศาล ศาลจะถามว่าเราเก็บเอกสารไว้บนโต๊ะในห้องทำงาน แล้วมีแม่บ้านที่มีกุญแจห้องของเราสามารถเปิดได้ ถ้ามีคนอื่นวางแผนขอให้แม่บ้านมาเปิดประตูห้องแล้วจะเข้าห้องนี้ได้เลยใช่หรือไม่ ศาลจะบอกทันทีเลยว่านั่นไม่ใช่ความลับทางการค้า เพราะคุณปล่อยให้ความลับ

ทางการค้าของคุณ คนอื่นสามารถเข้าถึงได้แม้กระทั่งแม่บ้าน นั่นแสดงว่าไม่ใช่ความลับ แต่ถ้าวางในลิ้นชักใส่กุญแจนั้นก็จะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เราถือกุญแจคนเดียว คนอื่นจะเปิดต้องจัด ดังนั้นหากมีคนมาเอาไปก็เท่ากับเขาละเมิดพื้นที่ที่เจ้าของผลงานจัดไว้แล้วที่จะใส่ความลับโอกาสที่เขาจะแพ้ก็สูงขึ้น ศาลก็จะเป็นคนตัดสิน เพราะฉะนั้นเราจะต้องดูแลงานของเราอย่างจริงจัง ยิ่งใกล้ยิ่งสำเร็จ ยิ่งต้องเก็บให้มิดชิด คนอื่นเข้าถึงไม่ได้

คำสัมภาษณ์ 35: ใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ถ้าเราเป็นลูกจ้างของหน่วยงาน

ดร.วิศิษฐ์พร: กฎหมายจะเขียนไว้ชัดแล้วว่า ผลงานที่สร้างสรรค์เป็นลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ นี่ถือเป็นหลัก

- กรณีภาคเอกชน นายจ้างสามารถนำงานนี้ออกใช้ประโยชน์ได้ตามสัญญาจ้าง
- ถ้าเป็นภาครัฐ รัฐจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ทุกกรณีสำหรับงานที่เกี่ยวกับสัญญาจ้าง

คำสัมภาษณ์ 36: กรณีที่งานวิจัยมีคำตอบแทน ผู้วิจัยก็ทำงานไปแล้ววิเคราะห์ข้อมูลก็เสร็จแล้ว แต่ยังไม่ได้จ่ายคำตอบแทน หากงบประมาณในการทำวิจัยเป็นของมหาวิทยาลัย ลิขสิทธิ์จะเป็นของมหาวิทยาลัยหรือของผู้สร้างสรรค์

ดร.วิศิษฐ์พร: ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นการจ่ายเงินเป็นเพียงขั้นตอนที่จะต้องทำตามสัญญาเท่านั้น เรื่องเจ้าของลิขสิทธิ์กับเรื่องจ่ายคำตอบแทนเป็นคนละประเด็นกัน

คำสัมภาษณ์ 36: กรณีที่นักวิจัยนำเนื้อหาของผู้เขียนรายหนึ่งมาเขียนไว้ในงานของตนโดยมิได้ดัดแปลงใดๆ ซึ่งเนื้อหานั้นไม่ใช่แค่หนึ่งย่อหน้า อาจจะประมาณ 2-3 หน้า และมีการอ้างอิงท้ายเนื้อหาทุกย่อหน้า การกระทำลักษณะนี้ถือว่าถูกต้องหรือไม่

ดร.วิศิษฐ์พร: พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ มาตรา 32 วรรค 1 จะเข้าข่ายยกเว้นไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ เช่น ผลงานของเขาไปใช้ไม่ใช่เพื่อการค้า แต่เพื่อการวิจัย การเรียนการสอน หรือเพื่อตั้งเป็นโจทย์สอบ เป็นต้น แม้จะทำแบบนี้ก็ต้องไม่ละเมิด 2 ข้อในวรรค 1 ของมาตรา 32 ที่ว่า (1) ต้องไม่ทำให้เขาเสียประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และ (2) ต้องให้สิทธิทางศีลธรรมแก่เขา

เพราะฉะนั้นกรณีนี้นักวิจัยไม่ได้เอาไปใช้เพื่อการค้า ก็จะเข้าวรรค 1 พิจารณาแล้วผ่านข้อ 1 หรือไม่ ที่ไปเอางานของเขามาเป็นพารากราฟหรือเป็นหน้าๆ แม้จะไม่ทำให้เขาเสียหาย

ทางเศรษฐกิจ แต่ก็ควรอย่างยิ่งที่จะได้รับอนุญาตก่อน เพราะใช้เนื้อหาซึ่งเป็น Content ของเขาล้วนแต่ถ้านำไปใช้เพื่อได้ประโยชน์หรือได้สิ่งตอบแทน จะต้องขอและได้รับอนุญาตก่อนแน่นอน มิฉะนั้นจะเป็นละเมิด เว้นแต่เจ้าของจะระบุไว้ชัดเจนว่า อนุญาตให้มีการนำไปอ้างอิงหรือใช้ได้โดยไม่ต้องขออนุญาตก่อน (ซึ่งในลักษณะนี้ก็พอมีให้เห็น แต่ส่วนใหญ่จะระบุว่า “สงวนลิขสิทธิ์” มากกว่า)

คำสัมภาษณ์ 37: กรณีตีพิมพ์ผลงานที่มีนักวิจัยหลายคน และมีนักวิจัยคนหนึ่งนำเนื้อหาบทความวิจัยบางส่วนไปตีพิมพ์โดยที่ใส่ชื่อของตนเองเพียงคนเดียว เราสามารถฟ้องร้องได้หรือไม่ และจะมีวิธีพิสูจน์ความเป็นเจ้าของงานวิจัยอย่างไร

ดร.วิศิษฐ์พร: กลับไปที่เรื่องเดิม ทีมวิจัยนี้ทำวิจัยให้กับใคร ถ้า วช. ดังนั้น วช. เป็นเจ้าของงานวิจัย ทีมนี้เมื่อทำวิจัยเสร็จแล้วเอางานวิจัยนี้ไปใช้ส่วนตัวไม่ได้ ต้องได้รับอนุญาตจาก วช. ก่อน ไม่ว่าจะไปเขียนคนเดียวหรือเขียนหลายคนก็ไม่ได้ เพราะลิขสิทธิ์เป็นของ วช. และต้องระบุไว้ในบทความว่างานวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจาก วช. และต้องใส่ชื่อนักวิจัยทุกคน

คำสัมภาษณ์ 38: กรณีเรื่องของสังกัด เมื่อนักวิจัยเปลี่ยนสังกัดไปอยู่อีกสถาบันหนึ่งโดยที่งานวิจัยยังไม่เสร็จ เราจะถือว่างานวิจัยนั้นเป็นงานของต้นสังกัดเก่าหรือไม่ และกรณีเช่นนี้จะจัดสรรผลประโยชน์จากงานวิจัยอย่างไร

ดร.วิศิษฐ์พร: ยกตัวอย่าง นักวิจัยสังกัดมหาวิทยาลัย ก. ทำวิจัยยังไม่เสร็จลาออกมาอยู่ที่มหาวิทยาลัย ข. งานวิจัยที่ทำที่มหาวิทยาลัย ก. ได้รับเงินวิจัยจากมหาวิทยาลัย ก. มา เพราะฉะนั้นงานวิจัยและลิขสิทธิ์จะเป็นของมหาวิทยาลัย ก. แน่แน่นอน เมื่อจะลาออกมานักวิจัยจะต้องได้รับอนุมัติจากมหาวิทยาลัยให้ออก และสถาบันวิจัยและพัฒนาที่จะตรวจสอบว่านักวิจัยมีงานค้างอยู่หรือไม่ ถ้าค้างอยู่ก็ต้องไปดูว่าสัญญากำหนดว่าต้องทำให้เสร็จสมบูรณ์หรือไม่ ถ้าใช่ก็ต้องทำให้เสร็จ ไม่ว่าจะย้ายไปที่ใด ซึ่งกรณีแบบนี้นักวิจัยอาจจะขอให้มหาวิทยาลัย ก. และ ข. ทำสัญญากันใหม่ แล้วโอนงานวิจัยไปทำต่อที่ มหาวิทยาลัย ข. และเมื่องานวิจัยเสร็จ ในสัญญาที่ระบุให้ทั้งมหาวิทยาลัย ก. และ ข. เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกันก็ได้

คำสัมภาษณ์ 39: กฎหมายอย่างเดียวไม่พอ ในประเทศไทยเราพบว่าเรื่องลิขสิทธิ์ การคัดลอกผลงาน หรือแม้กระทั่งเอาความลับทางการค้าของคนอื่นมาใช้มากมาย ท่านอาจารย์จะมีข้อเสนอแนะ หรือจะอย่างไรให้คนไทยเราตระหนักถึงทรัพย์สินทางปัญญาและแรงงานของผู้อื่น

ดร.วิศิษฐ์พร: กฎหมายมีไว้เพื่อดำเนินการกับคนที่ทำผิด แต่ดีที่สุดคืออย่าให้มีการทำความผิด บางประเทศที่พลเมืองของเขามีความรับผิดชอบสูง รู้สึกผิดชอบชั่วดี เคารพสิทธิผู้อื่น การกระทำความผิดจะมีน้อยมาก

การที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะคอยติดตามหาว่ามีใครละเมิดลิขสิทธิ์ของตนบ้างมันก็ไม่ใช่ว่าเรื่องที่ถูกต้องมันต้องเป็นเรื่องที่แต่ละคนต้องรู้ว่าเขาของของคนอื่นมาเป็นของเราไม่ได้ เพราะละเมิดเขา ยิ่งไปละเมิดลิขสิทธิ์เขาเอามาค้ากำไร หรือเอามาใช้ในงานของตน ทำให้งานของตนดีขึ้น โดยเฉพาะถ้าผู้ละเมิดเป็นนักวิชาการ/นักวิจัย อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ หรือศาสตราจารย์ อันนี้ต้องถือเป็นการทำความผิดที่เลวร้ายมาก ยิ่งกว่าโจรผู้ร้ายที่ลักทรัพย์ตามบ้านเสียอีก

ดังนั้น โดยสรุปก็คือเป็นเรื่องความรู้สึกผิดชอบชั่วดี การมีจิตสำนึกที่ดีของนักวิจัยมากกว่าเรื่องกฎหมาย ขโมยเขามา ลอกของเขามา บางทีอาจไม่มีใครรู้ ไม่มีใครจับได้ แต่ตนเองรู้อยู่แก่ใจ คือต้องรู้จักละอาย รู้สึกว่าผิดเลวร้ายมาก ไม่ควรทำ ถ้าขึ้นทำแล้วปกปิดก็ถือว่าเลวร้ายอย่างยิ่ง

วิศิษฐ์พร วัฒนวาทีน

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2521 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 ปริญญาโท – เอก นักเรียนทุนรัฐบาลฝรั่งเศส สำเร็จ Docteur en Droit (เกียรตินิยมดีมาก)
 สาขากฎหมายระหว่างประเทศ พ.ศ. 2536 จาก Universite de Nice, France
 นักเรียนทุนของ HAGUE ACADEMY OF INTERNATIONAL LAW
 หลักสูตรกฎหมายระหว่างประเทศ ณ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก)
 องค์การสหประชาชาติ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ พ.ศ. 2524

ผลงานด้านการสอน

- เป็นอาจารย์สอนภาษาฝรั่งเศสสำหรับนักกฎหมาย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 9 ปี (2527-2535)
- เป็นอาจารย์สอนสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 9 ปี (2527-2535)
- เป็นอาจารย์สอนสาขาวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี 21 ปี (2536-ปัจจุบัน)

ผลงานวิชาการ

1. เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา “ภาษาฝรั่งเศสสำหรับนักกฎหมายและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. “กฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ” สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
3. “กฎหมายว่าด้วยองค์การระหว่างประเทศ” สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
4. “กฎหมายว่าด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมโลก” สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
5. “ความสัมพันธ์ระหว่างหลัก Jus Cogens และหลัก Rebus Sic Stantibus ในสนธิสัญญา” หนังสือรวมบทความทางวิชาการระดับสูงด้านกฎหมาย เนื่องในโอกาสที่ ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม ครบรอบ 80 ปี

6. “ความสัมพันธ์ระหว่างหลัก Rebus Sic Stantibus กับหลัก Pacta Sunt Servanda ในสนธิสัญญา” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
7. งานวิจัยเสริมหลักสูตร “Le Francais juridique et des affaires internationales” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. หนังสือประกอบการบรรยายรายวิชา “ประชาคมโลก” สาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
9. หนังสือประกอบการบรรยายรายวิชา “กฎหมายธุรกิจ” สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
10. เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา “กฎหมายสิ่งแวดล้อม” สำหรับวิชากฎหมายสิ่งแวดล้อม สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
11. เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา “เทคโนโลยีชีวภาพกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ WTO” สาขาวิชาเทคโนโลยีชีวภาพ สำนักวิชาเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
12. เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา “กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา” สาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

